

ПСИХОЛОГА-ПЕДАГАГІЧНЫЯ ТЭХНАЛОГІ Ў СІСТЭМЕ ВЫШЭЙШАЙ САЦЫЯЛЬНА- ГУМАНІТАРНАЙ АДУКАЦЫІ

Даволі доўгі час лічылася, што асноўная мэта адукацыі – навучанне, перадача пэўнага аб’ёму інфармацыі навучэнцу. Пры пастаянных размовах аб павелічэнні інфармацыйных патокаў уся адукацыйная сістэма была накіравана на праверку ступені захавання гэтага мноства фактычных даных, на праверку механічнай памяці чалавека. Таму работа студэнтаў зводзілася да захавання інфармацыі, якую тлумачыць выкладчык і веданне якой на выпускным экзамене ён павінен быў выявіць.

Паступова ў вызначэнні сутнасці вышэйшай адукацыі акцэнт змяніўся: на месца парадигмы навучання выступае парадигма вучэння. Яна не адхіляе станоўчыя моманты папярэдняй, аднак пашырае магчымасці вышэйшай адукацыі, прадугледжвае павелічэнне актыўнасці студэнта. Названыя змены выклікалі ў сваю чаргу змены ў падыходзе да адукацыйнага працэсу, у сродках дасягнення мэт вышэйшай адукацыі, уключэнне ў гэты комплекс новых кампанентаў. У першую чаргу гэта тычыцца максімальнага выкарыстання магчымасцей калектыўнай работы студэнтаў пры адначасовым фарміраванні індывідуальнай адказнасці кожнага. Наш прафесійны вопыт паказвае, што такі від работы мае многа пераваг, звязаных з глыбінёй засваення ведаў і набыцця навыкаў і ўменняў, развіцця асобы студэнта. Намі распрацаваны і апрабаваны дзве формы такой работы. У першым выпадку ў студэнтаў фарміравалася адказнасць за тую інфармацыю, якую яны перадаюць іншым. Яны таксама набывалі навыкі пераструктуравання інфармацыі для людзей з іншым узроўнем падрыхтаванасці. Эксперымент праходзіў у межах вивучэння курса “Агульная псіхалогія” і спецкурса “Агульная псіхатэрапія”. У эксперыменце прымалі ўдзел студэнты дзённай і завочнай фор-

маў навучання. Даследаванне вялося на працягу двух гадоў. Да заняткаў кожны студэнт рыхтаваў свой раздзел для выступлення. Выкарыстоўваліся толькі першакрыніцы (у першым выпадку яны былі падрыхтаваны выкладчыкам, у другім – студэнты самі падбіралі артыкулы з навуковых часопісаў). Выкладчык прапаноўваў студэнтам тэмы пытанняў, якія абавязкова трэба было асвятліць, астатнюю інфармацыю яны мелі магчымасць выбіраць самастойна, але аргументаваць неабходнасць яе ўключэння ў сваё выступленне. Адна тыповыя заданні даваліся пяці студэнтам групы. На занятках група падзялялася на падгрупы. Студэнты заслухоўвалі інфармацыю сваіх калег, потым вялася дыскусія. Па яе завяршэнні на працягу 5–7 мінут кожнаму студэнту неабходна была пісьмова адказаць на пытанне праблемнага характару, правесці параўнальны аналіз інфармацыі, якую ён паведаміў у сваім выступленні, з той, якую атрымаў ад іншых членаў групы. Адзнака кожнага студэнта залежала ад якасці яго пісьмовай работы, актыўнасці ў час дыскусіі і выкарыстання яго матэрыялаў удзельнікамі падгрупы.

У другім выпадку асноўнай мэтай было навучанне студэнтаў крытычнаму аналізу атрымліваемай інфармацыі, яе асабістасці прыняццю і фарміраванню ўмення прадукцыйна працаваць. Заняткі былі звязаны з праблемай антагенетычнага фарміравання асобы. Разглядалася пытанне аб уплыве біялагічных і сацыяльных фактараў на гэты працэс. Работа таксама праходзіла ў падгрупах. Неабходна было абмеркаваць дастаткова супярэчлівы навуковы матэрыял, ацаніць асабісты вопыт, прыйсці да агульнага выніку ў падгрупе. Гэты вынік неабходна прадставіць у графічнай ці вобразнай форме і абараніць перад групай свой праект. Выкладчык, як і ў папярэднім выпадку, прапаноўваў студэнтам асноўныя пытанні для дыскусіі, а таксама правілы вядзення яе. Ацэньваліся аргументаванасць, ступень аналізу розных навуковых і жыццёвых поглядаў на праблему, уменне адстаяць свой пункт гледжання, арыгінальнасць візуальнага варыянта выніку і абавязкова актыўнасць групы на занятках.

Эксперымент паказаў, што такія формы работы адпавядаюць парадыгме вучэння. Уся адказнасць за паспяховасць засваення ведаў ляжыць выключна на саміх студэнтах. У працэсе такога падыходу да заняткаў мы актыўна выкарыстоўваем таксама круглыя сталы, тэматычныя дыскусіі, канферэнцыі і іншыя формы. Выкарыстанне разнастайных актыўных формаў навучання дазваляе студэнтам дэманстраваць на экзаменах свабоду валодання матэрыялам.

Безумоўна, пры выкарыстанні названых формаў узнікаюць цяжкасці, якія датычацца ў першую чаргу фізічных і псіхалагічных магчымасцей выкладчыка: размеркаванне ўвагі на многіх студэнтаў адначасова, магчымасць якасна ацаніць усе выступленні, дабіцца падрыхтаванасці кожнага студэнта.

Неабходна больш актыўна выкарыстоўваць нетрадыцыйныя формы кантролю таксама пры правядзенні экзаменаў. Часта на экзамене выкарыстоўваецца камп'ютэр. Праўда, пры правядзенні іспытаў па гуманітарных навукх магчымасці яго выкарыстання абмежаваныя.

Важнае значэнне мы надаем пісьмовай форме кантролю. Пры такой форме правядзення экзамену ад студэнтаў патрабуюцца строгасць і стройнасць выкладу матэрыялу. У такім выпадку павышаецца аб'ектыўнасць ацэньвання адказаў. Усе студэнты групы знаходзяцца ў аднолькавых умовах, таму што адначасова пісьмова адказваюць на пытанні. Пасля праверкі адказаў выкладчык аб'яўляе вынікі і дае кароткі каментарый. Пры неабходнасці студэнты па просьбе выкладчыка могуць удакладніць некаторыя палажэнні сваіх адказаў у выглядзе вуснага выступлення перад групай. Першапачаткова такая форма экзамену ўпрымалася студэнтамі з пачуццём боязі, аднак пасля завяршэння іспытаў усе падкрэслівалі яго аб'ектыўнасць.

Напісанне рэфератаў як формы самастойнай паглыбленай работы студэнтаў на сучасным этапе мы лічым неэфектыўным. Ні для каго не сакрэт, што змест рэферата цяпер лёгка “выцягнуць” з Internet.

Звяртаючыся да магчымасцей у цэлым камп'ютэрных навучальных тэхналогій, хацелася б падкрэсліць пакуль што недастатковае выкарыстанне камп'ютэрных праграм пры вывучэнні прадметаў сацыяльна-гуманітарнага цыкла. У Беларусі робяцца першыя крокі па стварэнні такіх праграм. Іх стварэнне дапаможа актыўна выкарыстоўваць камп'ютэр у вучэбным працэсе.

Укараняючы тыя або іншыя тэхналогіі, не трэба забываць аб удасканаленні класічнай формы навучання – лекцыі. Яна заўсёды разглядалася як асноўны спосаб перадачы выкладчыкам інфармацыі і ідэй студэнтам. Не адмаўляючы значнасці гэтай функцыі лекцыі, лічым мэтазгодным выкарыстоўваць у першую чаргу лекцыю-дыскусію. Асноўная мэта такой лекцыі – увесці студэнта ў спецыфіку вывучаемай навукі, навучыць самастойна мысліць. Акрамя таго, на лекцыі студэнт набывае ўменне слухаць іншых, прымаць або не прымаць іх пункты гледжання. Такі від лекцыі патрабуе ад выкладчыка навуковасці выкладання матэрыялу, эрудыцыі, умення пераходзіць на розныя ўзроўні абагульнення.

Такім чынам, студэнтам, каб стаць у будучым прафесіяналамі ў галіне абранай дзейнасці, трэба навучыцца набываць веды. Выкладчык у такой сітуацыі накіроўвае свае намаганні не на перадачу пэўнай колькасці інфармацыі, а на падрыхтоўку студэнта да самаадукацыі ў межах будучай прафесіі, на фарміраванне ў яго прафесійна-значных якасцей.